

MANNA (122) *sb f*

Oba a jasne (w tym w pierwszym 1 r. błędne znakowanie).

sg *N* manna (35). $\diamond$ *G* manny (27). $\diamond$ *A* mannę (38). $\diamond$ *I* manną (17). $\diamond$ *L* mannie (4). $\diamond$ *pl* *A* manny (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. Według Starego Testamentu pokarm zesłany przez Boga Żydom na puszczy; *panis angelorum a caeli a. e caelo a. caeletis a. mellifluus Cn (103)*: Wychadzał tedy lud około namiotow/ á nábirawłsý Mánny zmeł w żárnach *Leop Num 11/8, Num 11/6, 7; BibRadz I 31, Num 11/6, 7, II 95c marg, Hebr 9/4*; Nie ználi Zydowie co to było/ przeto mowili: Mánhu/ wykłada lie/ co to iełt? á łtąd zową Mánná. *BielKron 31*; á chleb nie kwálzony iedzą ná pámiątkę iáko ná pułzczy Mánnę iedli. *BielKron 465, 31 [3 r.], 31v [2 r.], 45, 46, 47 [2 r.], 77v*; A kto mię pożywa/ żyw będzie ná wieki/ nie ták iáko przodkowie náfzy pożywáli mánny ná pułzczy/ á pomárli łą. *RejAp 28, 28, 67*; Bo to Pan okazał iefzczé ná oney Mánnie/ iż gdy iey więcey żydowie bráli niż im potrzebá byłá/ tedy lie im w robaki obráćá. *RejPos 81v, 82, 103v, 158; RejPosWiecz² 91; RejPosWiecz² 97v; BiałKat 346; KuczbKat 185*; Y przełtála (być) mánná názaíutrz fskoro iedli zboże (oney) ziemie/ y nie miewáli iufz na potym łynowie Izráelowi mánny/ lecz iedli vrodzáie ziemie Kánaáńkíey *BudBib Ios 5/12, Deut 8/3, 16; BudNT Ioann 6/31; CzechRozm 106; SkarŻyw 483, 502, 518; CzechEp 189 [5 r.]; ArtKanc E14v*; PRzedtym pod załłoną/ mánná pokármem byłá: teraz pod ołobą/ Ciáło łłowá Bożego/ iełt prawdziwym pokármem *LatHar 193, 189, 200, 250, 252; WujNT przedm 36, s. 124, Ioann 6/31, s. 327 marg, Ioann 6/49 (17); SiebRozmyśl K4v [2 r.]; SkarKaz Ooooo*.

W porównaniu (1): iáko Mánná z niebá ná pułzczy przodkom twoim/ ták włzytko áni wzwielf łkąd tobie płynąc á przypadác będzie. *RejPos [219]*.

W charakterystycznych połączeniach: *cudowa manna (4), droga, rozkoszna, skazitelna, słodka; manna ku pokarmu, ku żywności; miarka manny (3), pokarm, używanie, zbieranie; pod figurą manny (3); dodawać manny, nagotować, nazbi(e)rać (2), pożywać (2); da(wa)ć mannę (2), jeść (9), mieć (mający) (5), nosić (2), zawierający, zbierać (2); (na)karmić (karmienie) manną (8), podejmować (3), potwierdzać; skrzynka z manną*.

Fraza: »manna (z nieba) (s)pada« = *descendit man Vulg, PolAnt [szyk zmienny] (8)*: *RejPs 115; LubPs R6v*; A gdy w nocy łpádowála rółá okołó obozu/ thedy thakież łpadála półpołu y Mánná. *Leop Num 11/9; BibRadz Num 11/9; RejPos 56, 21 8v, 257; RejZwierc 204*.

Zwrot: »mannę (z nieba) spuścić« [szyk zmienny] (3): *BielKron 32*; Pámiętałz kiedymcí [narodzie] łpuścił Mánnę ku żywności twoiey *RejPos 172, 63v*.

Wyrażenie: »manna z nieba, niebieska« (7:1): Dał im pardw mnołstwo. Mánnę z nyebá. Wodę z opoki. *LubPs Yv marg; BielKron 32; RejPos 56, 21 8v, [219]; RejZwierc 204; SkarŻyw 484; ArtKanc E9v*.

W przen (2): ábyć tá mánná/ ktorą nád wołá Boską zbierác będziełz/ w robáctwo łię łprołne nie obroćiła *LatHar 122*.

Wyrażenie: »niebieska manna« (1): [*Litania do Matki Bożej*] Arko łtározakonna/ niebiełką Mánnę w łobie záwieráiąca/ modł łię zá námi. *LatHar 505*.

Przen (15) :

a) *Eucharystia* (14) : *RejAp* 25; O Kryśtuśie [...] iáko to rozśądźiś/ gdy iuż nie Ńkrzynię/ ále prawdziwą Mánnę ciáło twoie nadośtoynieyśze w chwalebnyñ Sákramencie/ ábo bronie á kule od Ńtrzelby oblátuią/ ábo lie po káćiech potulác muśi? *PowodPr* 53.

Wyrażenia: »manna niebieska« [szyk 1:1] (2): Pámiętay [...] ábyś nie mnieyśzą Ńtraż miał nád Ńobą po przyięciu/ niź przed przyięciem tego [...] Sákramentu. [...] ábyś po vżywaniu tey niebieŃkiej Mánny/ Pánu twemu zá tę lálkę z Ńercá podźiękował *LatHar* [255], 234.

»manna zakryta (a. skryta) [= tajemna]« = *manna absconditum PolAnt, Vulg* [szyk 8:2] (10): *BibRadz Apoc* 2/17; Coź tho ieśt zá mánná zákrytha áłbo táiemna moy miły Pánie? Ale to lácny wykład/ bo to Ńam ten miłóściwy Pan potym iálnie wyłóżyć raczył: Iam ieśt chleb żywy com z niebá Ńtąpił. *RejAp* 27v, 26, 27v, 28 [2 r.], 28v, Eev; Kto ma vcho/ niech Ńłucha co Duch mowi kościółom: Zwyciężcy dam mánnę Ńkrytą (*marg*) dam mu ieść z mánny skrytey. G. (-) *WujNT Apoc* 2/17.

b) *Wykwintne jedzenie* (1) : Przeťoćby Nowowiernicy rádzi z tey puźczce/ nie puźczą/ ále mieśćá ludzi pełne; z włośienice Ianowey/ czámlety y miękkie Ńzáty; á z Ńzáránczy/ y z miodu leśnego gorzkiego/ ráki/ ryby/ cukry/ y mánny roľkóľzne poczynili [..] iź Ńá wielcy nieprzyiaciele pokuty *WujNT* 11.

2. *Prawdopodobnie ziarnka żywicy z drzewa zwanego kadzidłowcem sprowadzane głównie z Arabii i Indii jako cenny składnik wielu lekarstw; być może również ziarnka żywicy ze świerku; manna thuris Mącz* (6) : *FalZioł* V 99, 106v; *Manna thuris*, *Ziarnká kádźidłowe* których w liekárśtwách vżywáją/ teź. Mánná. *Mącz* 208a; godzin przed obiádem dwie/ dáwamy mánny/ áłbo cásliéy vncią/ cum decocto *Capi Oczko* 35, 20, 35.

3. *Słodka wydzielina rośliny rosnącej w krajach arabskich; Alhagi camelonem Fisch. (Rost); manna Mącz, Calep; mel aerium a. roscidum, ros Syriacus, saliva siderum Cn* (8) : *MANna* [...] ieśt roľa kthorą zbieraią zniěktrych zioł pobudzaiących vrynę ku wyźciu/ A zbieraią tę mannę w Indijey y w grecijey/ bowiem przylipa i około zioł á thak ią zbieraią iakoby miod *FalZioł* III 4c, +5a, III 4c, d [2 r.]; *Manna*, *Mánná/ Niebieska roľá. Mącz* 208a; *Calep* 636b.

4. *bot. Glyceria fluitans (L.) R. Br. (Rost); manna jadalna, bylina z rodziny traw (Gramineae), dziko rosnąca lub uprawiana, której nasion używano na kaszę; oryza minor, gramen a. aculeatum a. mannae, manna Polonicum Cn* (5) : Pierwźégo Roku śiey Profo/ Ber/ Mánnę/ Ięczmień. *Strum* Lv; *GostGosp* 168.

Zwrot: »mannę trząść« (2): Mánnę teź lećie trzęľą *GostGosp* 165, 167.

a. *Kasza z ziaren tej rośliny lub z pszenicy; semen oryzae minoris, manna Polonicum Cn* (1) : Káľze wźelákie [...] czynić: mánnę/ tátárczáną/ killkorę/ iągły/ ięczmieńną/ pźzenną/ owśiáną/ żytną/ iáieczną/ y inne oľobne káľze/ iákiekolwiek bywáią káľdego czáľu. *GostGosp* 130.

Synonimy: 2. *kadzidło*; 3. »boża rosa«, »niebieska rosa«.

Cf 2. MAN